

EGY BIHARI FALU NÉHÁNY EMBERTANI JELLEGE KORCSOPORTONKÉNT

IRTA: DR. MALÁN MIHÁLY ÉS DR. KACSUR ISTVÁN

Közlemény a Kossuth Lajos Tudományegyetem Embertani Intézetéből, Debrecen

A vizsgálatainkat *Biharkeresztesen* végeztük. Biharkeresztes nagyközség az Alföld keleti szélén, az 1949 évi népszámlálás szerint 4453 lakossal. 1910-ig Mezőkeresztesnek nevezték, amikor a Mező nevet Biharral cserélték fel. A középkorban a nagyváradi káptalan birtoka volt és eredetileg Fancsalnak hívták. A XIV. század elején már Keresztesként említik. 1552-ben a környék legnépesebb községe 86 házhellyel. A török háborúk teljesen elnéptelenítették. 1850-ben járási székhely lett, s azóta fejlődik.

A megvizsgált felnőttek számát és korbeli eloszlását az I. táblázat mutatja. A korbeli különbségek vizsgálatára három korcsoportot különböztetünk meg: a fiatalabb (18—40 éves), a középkorú (41—64 éves) és az öreg (65—x

I. táblázat. A megvizsgált személyek koreloszlása
I. Tabelle. Altersverteilung der untersuchten Personen

Korcsoport	I		II		III		Összesen	
	18—40		41—64		65—x		n	%
	n	%	n	%	n	%		
♂	93	38,75	116	48,33	31	12,92	240	100
♀	50	23,70	119	56,40	42	19,90	211	100
Együtt ♂ + ♀	143	31,71	235	52,11	73	16,18	451	100

éves) férfiak és nők csoportját. Feldolgozásra kerültek a következő méretek: testmagasság, fejhossz, fejszélesség, arcszélesség, arcmagasság, orrmagasság, orrszélesség, orrmélység, fej-fülmagasság. Meghatároztuk a következő indexeket: a fej hosszúság-szélességi és hosszúság-magassági indexét, az arcindexet és az orrindexet.

A következőkben a mért adatok eredményeiről számolunk be, mégpedig az összes korcsoportok értékeit összevonva, a férfiakra vonatkozólag a II. táblázatban, a nőkre vonatkozólag a III. táblázatban. A méreteket és azoknak hibáját a következőkben ismertetjük.

A megmért férfiak testmagassága $164,62 \pm 0,44$ cm vagyis a Martin szerinti csoportosításokat véve, e testmagasság átlag a középtermetű csoportba esik. A nők testmagassága $152,55 \pm 0,49$ cm, vagyis Martin szerint a

II. táblázat. A biharkeresztesi férfiak méretei
A korcsoportok értékei összevonva

II. Tabelle. Masse der Männer von Biharkeresztes
Werte der Altersgruppen zusammen

Méret megnevezése	n	M ± m	s	s ²
Testmagasság (cm)	240	164,62 ± 0,44	6,84	46,79
Fejhossz (mm)	240	183,72 ± 0,40	6,29	39,56
Fejszélesség (mm).....	240	158,37 ± 0,35	5,45	29,70
Arcszélesség (mm)	240	141,46 ± 0,37	5,72	32,71
Arcmagasság (mm).....	240	120,94 ± 0,51	7,90	62,39
Orrmagasság (mm)	240	57,53 ± 0,29	4,47	19,98
Orrszélesség (mm)	240	34,49 ± 0,22	3,37	11,40
Orrmélység (mm).....	240	23,23 ± 0,23	3,54	12,53
Fej-fülmagasság (mm)	240	121,30 ± 0,56	8,73	76,26

kisközepes csoportba esik. A nemi különbség $12,07 \pm 0,66$ cm, ami statisztikailag természetszerűleg igazolt.

III. táblázat. A biharkeresztesi nők méretei
A korcsoportok értékei összevonva

III. Tabelle. Masse der Frauen von Biharkeresztes
Masse der Altersgruppen zusammen

Méret megnevezése	n	M ± m	s	s ²
Testmagasság (cm)	211	152,55 ± 0,49	7,22	52,11
Fejhossz (mm)	211	177,33 ± 0,37	5,47	29,97
Fejszélesség (mm).....	211	152,55 ± 0,37	5,44	29,60
Arcszélesség (mm)	211	135,29 ± 0,36	5,34	28,55
Arcmagasság (mm).....	211	111,49 ± 0,50	7,36	54,19
Orrmagasság (mm)	211	52,66 ± 0,28	4,16	17,34
Orrszélesség (mm)	211	32,18 ± 0,21	3,09	9,58
Orrmélység (mm).....	211	21,81 ± 0,23	3,36	11,26
Fej-fülmagasság (mm)	211	118,50 ± 0,52	7,63	58,20

A megmért férfiak három korcsoportjában a méretek eltéréseit számba vettük (IV. táblázat). Elsősorban a testmagasság eltéréseit nézzük. A férfiak I. és II. korcsoportja között $1,81 \pm 0,88$ cm a különbség, a középkorú és az öregkorú férfiak között $5,12 \pm 1,43$ cm, míg a fiatal és az öregkorúak között $6,93 \pm 1,50$ cm a különbség, ami azt mutatja, hogy mind a fiatal, mind a középkorú férfiak és az öregkorú férfiak testmagassága között statisztikailag igazolható különbségek vannak, vagyis a gerontológiai értelemben vett öregek testmagassága erőteljesen csökken. Erre a jelenségre sokan rámutattak már. Ez az öregedésnek általános velejárója, amint azt Saller legutóbb többek között kiemeli (1). A mi anyagunkban ez a variációs szélesség értékeinek alábbszállásában és a szélesség beszűkülésében is meglátszik. A 65 éven felüli férfiak testmagasság átlaga $159,48 \pm 1,33$ cm lényegesen kisebb a 18–40 éves ($166,41 \pm 0,70$) és a 41–64 éves ($164,60 \pm 0,54$) férfiak megállapított magasság méretátlagánál.

A nők testmagasságára vonatkozólag a fiatalabb és középkorú, a középkorú és az öregkorú, a fiatalabb és az öregkorú csoportokban egyaránt

magasság differenciák lépnek fel (V. táblázat). Az I. és a II. csoport között $3,49 \pm 0,98$, a II. és III. között $3,52 \pm 1,24$ és az I. és III. között $7,01 \pm 1,26$, a differencia. Az I. és II. csoport között, valamint az I. és III. csoport között az eltérések reálisak és igazoltak, míg a középkorúak és öregkorúak között valószínűk és közel igazoltak.

A 65 éven felüli férfiak testmagasságának átlaga $159,48 \pm 1,33$ cm lényegesen kisebb a 18—40 ($164,60 \pm 0,54$) és a 41—64 éves férfiak ($166,41 \pm 0,70$) testmagasság átlagánál. De a variációs szélességük is változást szenved, mert a fiatalabbaké 146,2—185,7; a középső csoporté 147,1—185,7, míg a legöregebbeké 143,1—175,8-ig terjed, vagyis az I. csoportban a legtágabb, 39,5 cm ingadozást mutat, a II. csoportban ennél valamivel szűkebb, 38,6 cm ingadozással, míg a legöregebb csoportban, habár lényegesen kisebb kezdőértéket mutat, mégis a felsőérték közel 10 cm-es beszűkülése miatt csak 32,7 cm szélességet ad.

Ugyanez a jelenség meglátszik a nőknél is. A 18—40 éves nők 155,92 cm átlaggal 147,8—170,8 cm-ig terjedő variációs szélességet adnak, evvel szemben a 41—64 éves nők magasság átlaga 152,43 cm., variációs szélessége pedig lényegesen tágabb, 136,4—179,3 cm-ig terjed. A 65 éven felüli nők magasság átlaga 148,91 cm, variációs szélessége pedig 124,6—168,4 cm-ig terjed. A nőknél azonban a testmagasságot illetően a legfiatalabbak adják a legmagasabb átlagot, a legkisebbet az öregek, míg a középkorúak a kettő között helyezkednek el. De a nagy testmagasság átlagmért ellenére a legfiatalabbak variációs szélessége a legkisebb (170,8—147,8 cm. = 23 cm), lényegesen nagyobb a középkorúak variációs szélessége (179,3—136,4 = 42,9 cm eltéréssel) és az öreg nőknek a variációs szélessége még a középkorúakat is felülmúlja (168,4—124,6 = 43,8 cm szélességgel). Lehet, hogy ez az érdekes jelenség okát a további vizsgálati elemzések ki fogják deríteni.

Újabb külföldi vizsgálatokban mások is ugyanerre az eredményre jutottak és megerősítették az öregek testmagasságának csökkenését. Így SALLER a Keleti-tenger Fehmarn szigetén 1930-ban a következő eredményt találta (2):

A fehmarniak testmagassága*

Életkor	F É R F I A K		N Ó K	
	Megvizsgáltak száma	Testmagasság átlag	Megvizsgáltak száma	Testmagasság átlag
20—24 év.....	44	176,3	49	163,3
25—60 év.....	289	173,6	324	162,3
61—69 év.....	51	171,5	46	158,6
70 év felett.....	30	170,5	23	156,1

A táblázatból jól látjuk, hogy a fiatalabb korúak itt is magasabbak, tehát egészen más populációban is, mint a tágabb értelemben vett középkorúak. Igen érdekes, hogy a 61—69 évig és még inkább a 70-es éven túl a testmagasság mind a férfiaknál, mind a nőknél csökken. Mi csak a modern értelemben vett, a gerontológiában használatos 65 éven felüli kort minősítettük öregnek. A testmagasság adatokban mutatkozó csökkenési tendencia lényegében véve ugyanazt mutatja, amit SALLER adatai is bizonyítanak.

*Koresoport beosztásunk a 18—40 éveseket veszi fiatalabb korúnak. A SALLER-féle beosztás csak a 20—24 éves korúakat számolja fiatalabbaknak, míg a 25—60 évig tulajdonképpen középső koresoportnak.

Még érdekesebb az a jelenség, amit HANNESON (3) izlandi lakosságon mutatott ki. Szerinte 10 éves korcsoportokra tagolva az izlandiak testmagassága évtizedről évtizedre csökken. A legmagasabbak a legfiatalabbak. Az utána következő tízes évjárat majdnem velük egyező adatot mutat. A következő 40—50 éves korúak testmagasság átlaga körülbelül 1/2 cm-el kisebb, hogy a következő decenniumra 2 cm-el csökkenjen. A 60 évtől 70 évig közel 1 cm-el ismét csökken, míg végül a 70 éven felüliek ismét 2,4 cm-el kisebb testmagasságot adnak.

Izlandiak testmagassága különböző életkorban. (Hanneson 1925)

Életkor	A megmérték száma	Testmagasság átlag
21—30.....	593	173,57
31—40.....	192	173,55
41—50.....	118	173,04
51—60.....	81	170,94
61—70.....	33	170,00
71—80.....	4	167,60

Most már nézzük meg azt, hogy a testmagasságot illetőleg a hazai vizsgálatok milyen eredményeket adnak. Az összes magyar férfiak átlagát BARTUCZ összefoglaló adatközlő munkájában (4) 167 cm-nek adta meg. A mi férfiaink átlaga ennél kevésbé alacsonyabb és a szorosabban vett középtermetű csoport aljára esik.

Nézzük meg már az eddigi magyar vizsgálatokban talált testmagasság átlagokat. Testmagasság átlagokat nem kívánjuk itt részletesen felsorolni, 170,33—162,6 cm-ig terjednek. A részletes felsorolásban BARTUCZ összefoglalására (4) és MALÁN dolgozatára (5) utalunk. A legutóbbi vizsgálatok során THOMA (6) Szabolcs községben a férfiak átlagos magasságát 17—23 évig 166,40 cm-nek, 24—60 évig 165,86 cm-nek és 61—x évig 163,50 cm-nek találta.

A nőkre nézve BARTUCZ 1200 nőnek az átlagából a magyar nők termet-átlagát 156,10 cm-re teszi és azt mondja, hogy a nő átlagban 11 cm-el kisebb mint a férfi és 93,5%-át adja a férfiak magasságának. A mi méreteink szerint a nők 12,07 cm-el kisebbek mint a férfiak. Biharkeresztesen az általunk megmért nők átlaga a férfiak átlagának 91,26%-a. A nők átlaga a Martin-féle beosztás kisközepes csoportjába esik. Mind a két beosztás azonban csak a középtermetű kategóriákon belüli változatot jelöli. Az egyes községekben talált nőkre vonatkozó magasság átlagokat az idézett szerzőknél találhatjuk meg. Az újabb ideai vizsgálatok közül THOMA a nők átlagos magasságát 17—23 évig 157,00 cm-nek, 24—60 évig 154,86 cm-nek és 61—x évig 153,40 cm-nek találta.

A férfiakra vonatkozó többi méretek átlagát is a II., míg a nőkre vonatkozólag ugyanezt a III. táblázat adja.

A férfiak fejhosszúsága $183,72 \pm 0,40$, fejszélességük $158,37 \pm 0,35$, arcszélességük $141,46 \pm 0,37$, arcmagasságuk $120,94 \pm 0,51$, orrmagasságuk $57,53 \pm 0,29$, orrszélességük $34,94 \pm 0,22$, orrmélységük $23,23 \pm 0,23$, fejfűl magasságuk $121,30 \pm 0,56$ mm.

A nők méretátlagai az alábbiak: fejhosszúság $177,33 \pm 0,37$, fejszélesség $152,55 \pm 0,37$, arcszélesség $135,29 \pm 0,36$, arcmagasság $111,49 \pm 0,50$,

orrmagasság $52,66 \pm 0,28$, orrszélesség $32,18 \pm 0,21$, orrmélység $21,81 \pm 0,23$, fej-fülmagasság $118,50 \pm 0,52$ mm.

A fejindexet illetőleg a férfiak átlaga $86,15 \pm 0,23$, a nőké pedig $86,23 \pm 0,24$, vagyis mind a férfiak, mind a nők átlaga hyperbrachykephal, körülbelül ugyanannyi, mint a Bartucz által a nőkre megállapított $86,16$ átlag, de magasabb mint a 432 férfin megállapított $85,49$ index. Az arcindex a férfiaknál $85,49 \pm 0,39$ euryprosop, a nőknél $82,00 \pm 0,39$ hypereuryprosop, a szélesarcúak csoportjába tartozik. Az orrindex a férfiaknál $60,95 \pm 0,41$, leptorrhin, míg a nőknél $61,44 \pm 0,41$, tehát szintén leptorrhin. Az indexátlagokat nemekint a IV. és V. táblázat mutatja.

IV. táblázat. A biharkeresztesi férfiak indexei

A korcsoportok értékei összevonva

IV. Tabelle. Indizes der Männer von Biharkeresztes
Werte der Altersgruppen zusammen

Index megnevezése	n	M $\pm$ m	s	s ²
Fej hosszúság-szélességi indexe	240	$86,15 \pm 0,23$	3,53	12,49
Fej hosszúság-magassági indexe	240	$66,05 \pm 0,32$	5,02	25,19
Arcindex	240	$85,49 \pm 0,39$	6,03	36,34
Orrindex	240	$60,95 \pm 0,41$	6,43	41,31

A fejindex csoportok tekintetében a férfiak túlnyomó többsége (61,25%) hyperbrachykephal, a nőknek az indexei ugyanezt mutatják (58,77%). Ez még több, mint a Bartucz által talált 48,93% férfi és közel áll 55,74% női index csoport eloszlásához. A hosszúság-magassági index túlnyomó többsége hypsikephal (a férfiaknál 73,75, a nőknél 83,41%). Az arcindex többsége a férfiaknál euryprosop és mesoprosop csoportba esik (30–30%), míg a nőknek 4/5-e (42,18%) euryprosop. Itt ki kell emelni azt, hogy a férfiaknak csak 9,58%-a hypereuryprosop, míg a nőknél 23,22% az.

V. táblázat. A biharkeresztesi nők indexei

A korcsoportok értékei összevonva

V. Tabelle. Indizes der Frauen von Biharkeresztes
Werte der Altersgruppen zusammen

Index megnevezése	n	M $\pm$ m	s	s ²
Fej hosszúság-szélességi indexe	211	$86,23 \pm 0,24$	3,47	12,03
Fej hosszúság-magassági indexe	211	$66,98 \pm 0,32$	4,63	21,92
Arcindex	211	$82,00 \pm 0,39$	5,68	32,22
Orrindex	211	$61,44 \pm 0,41$	6,01	36,13

Ami az orrindexet illeti a férfiak túlnyomó többsége keskeny orrú leptorrhin (kb 3/4-ük) (74,58%), a nőknek is körülbelül ugyanez az arányszáma (74,88%). Igen keskeny orrú a férfiaknak 17,50%-a, míg a nőknek csak 13,27%-a.

Az egyes korcsoportok között a következő eltéréseket találtuk: a férfiaknál (VI. tábl.) az általunk mért összes koponyaméreteken a fiatalabb és

középkorúnak minősített csoport méretei közötti eltérés nem haladja meg az eltérések hibahatárának háromszorosát és így nem tekinthető igazoltnak. A fiatalabb és középkorú, valamint öregkorú csoport között csak az orrszélességben találtunk igazolhatónak mondható különbséget, vagyis a középkorúak és öregek orra számbajöhetően szélesebb. A középkorúak és öregkorúak között egyetlenegy általunk mért fejméretben sem találtunk igazolható különbséget.

VI. táblázat. A biharkeresztési férfiak méretkülönbségei

VI. Tabelle. Differenzen der Masse zwischen den einzelnen Altersgruppen bei den Männern

Méret megnevezése	Differencia					
	I—II		II—III		I—III	
	D	m _D	D	m _D	D	m _D
Testmagasság (cm)	1,81	0,88	5,12	1,43	6,93	1,50
Fejhossz (mm)	1,18	0,86	0,03	1,19	1,21	1,20
Fejszélesség (mm).....	-0,43	0,71	0,55	1,01	0,12	1,01
Arcszélesség (mm)	-0,61	0,79	-0,45	1,07	-1,06	1,09
Arcmagasság (mm).....	-0,89	1,05	2,60	1,82	1,71	1,84
Orrmagasság (mm)	-1,18	0,62	-0,22	0,81	-1,40	0,85
Orrszélesség (mm)	-1,72	0,45	-0,45	0,59	-2,57	0,61
Orrmélység (mm).....	-0,82	0,48	-1,33	0,68	-2,15	0,68
Fej-fülmagasság (mm)	1,82	1,21	-0,43	1,81	1,39	1,92

VII. táblázat. A biharkeresztési férfiak indexkülönbségei

VII. Tabelle. Differenzen der Indizes bei den Männern

Index megnevezése	Differencia					
	I—II		II—III		I—III	
	D	m _D	D	m _D	D	m _D
Fej hosszúság-szélességi indexe	-0,77	0,46	0,34	0,77	-0,43	0,76
Fej hosszúság-magassági indexe	0,76	0,69	-0,21	0,97	0,55	1,02
Arcindex	-0,21	0,75	0,03	1,21	1,82	1,22
Orrindex	-1,93	0,88	-1,01	1,16	-2,94	1,14

A fejhosszúság-szélességi a hosszúság-magassági index, az arcindex és orrindex értékei között ugyancsak nem találtunk igazolható eltérést (VII. táblázat).

A biharkeresztési nők méretkülönbségeire (VIII. táblázat) nézve a fejméreteket illetően nagyjából ugyanerre az eredményre jutottunk. A fiatalabb korú nők és a középkorú nők fejméreteiben az általunk található különbségek nem igazolhatók, itt azonban az orrmélységben fellépő differencia van az igazolhatóság határán. A fiatalabb és öregkorúak között a nők sorában nincs statisztikailag igazolható eltérés még az orrszélességben sem. A középkorú női csoport és az öregcsoport egyik méretében sem igazolhatók statisztikailag a korcsoportok közt talált eltérések.

Ami a nők általunk kiszámított négy indexét illeti (IX. táblázat), sem a fiatalabb és öreg, sem a fiatalabb és a középkorú, sem pedig a középkorú és

az öregcsoport kiszámított indexértékei között statisztikailag igazolható eltérést nem találtunk.

Ennek alapján az általunk vizsgált csoportokban a talált eltérések nem tekinthetők a testmagasságot és az orrszélességet kivéve reálisnak, tehát a többi általunk vizsgált méretben az eredmények együttes értékelése (összevonása) lehetségesnek tartható.

VIII. táblázat. A biharkeresztesi nők méretkülönbségei
VIII. Tabelle. Differenzen der Masse der Frauen

Méret megnevezése	Differencia					
	I—II		II—III		I—III	
	D	m _D	D	m _D	D	m _D
Testmagasság (cm)	3,49	0,98	3,52	1,24	7,01	1,26
Fejhossz (mm)	1,30	0,89	-0,81	0,97	0,49	1,11
Fejszélesség (mm).....	1,16	0,83	-0,49	1,09	0,67	1,19
Arcszélesség (mm)	0,68	0,81	0,22	0,94	0,90	0,99
Arcmagasság (mm).....	1,18	0,88	0,03	1,31	1,21	1,15
Orrmagasság (mm)	0,59	0,61	-1,20	0,67	-1,79	0,68
Orrszélesség (mm)	-1,17	0,40	-0,56	0,62	-1,73	0,64
Orrmélység (mm)	-1,15	0,47	-0,40	0,62	-1,55	0,65
Fej-fülmagasság (mm)	1,24	1,26	-0,45	1,37	0,79	1,62

IX. táblázat. A biharkeresztesi nők indexkülönbségei
IX. Tabelle. Differenzen der Indizes bei den Frauen

Index megnevezése	Differencia					
	I—II		II—III		I—III	
	D	m _D	D	m _D	D	m _D
Fej hosszúság-szélességi indexe	0,06	0,62	0,22	0,58	0,28	0,74
Fej hosszúság-magassági indexe	0,27	0,82	0,14	0,77	0,41	0,95
Arcindex	0,85	0,79	-0,16	0,96	0,69	0,92
Orrindex	-1,98	0,93	0,94	1,09	-1,04	1,19

Összefoglalás

A szerzők 18 éven felüli 240 férfi és 211 nő összesen 451 ember testmagasságát és több fejméretét, mégpedig fejhosszát és szélességét, arcszélességét, arcmagasságát, orrmagasságát, orrszélességét, orrmélységét és fej-fülmagasságát, ezenkívül a fej hosszúság-szélességi és hosszúság-magassági indexét, az arcindexét és az orrindexét határozták meg. Anyagukat három korcsoportra, 18—40, 41—64 és 65—x évesekre osztva. Ugyancsak meghatározták a kiszámított indexek egyes csoportjait is.

A férfiak átlagos magasságát 164,62, a nőkéét 152,55 cm-nek találták. Az előbbieket a középtermetű, az utóbbiakat a kisközepes termetű csoportba esnek. Mind a fiatalabb (I. korcsoport), mind a középkorú (II. korcsoport) férfiakhoz mérten az öregek (III. korcsoport) lényegesen alacsonyabbak (D I—III. $6,93 \pm 1,50$ cm; D II—III. $5,12 \pm 1,43$ cm). Ugyancsak eltérés

van a nők egyes csoportjai között, ahol a fiatal és öregkorú csoportok közt (D I—III. $7,01 \pm 1,26$), a középkorú és öreg közt (D II—III. $3,52 \pm 1,24$) és a fiatalkorú és középkorú közt (D I—II. $3,49 \pm 0,98$) lényeges a különbség. Amíg a férfiak említett differenciái statisztikailag igazolhatók, addig a nőknél csak a fiatalkorúak és az öregkorúak valamint a fiatal és középkorúak közti eltérések valószínűek. A további eltéréseket figyelembe véve megadják a szerzők mind a férfiakra, mind a nőkre vonatkozó egyes adatokat. A férfiaknál az összes koponyaméretekben a középkorú és az öregkorú csoport méretei közti eltérés nem haladja meg az eltérések hibahatárának a háromszorosát. A fiatal és középkorúak, valamint öregkorúak közt csak az orrszélességen van igazolt különbség: az öregebbek szélesebb orra miatt (D I—II. $1,72 \pm 0,45$; D I—III. $-2,57 \pm 0,61$).

A számított indexekben az egyes korcsoportok közt eltérést nem találtak.

A nők méretkülönbségeit illetően hasonló eredményt kaptak mint a férfiaknál. Az orrszélességet illetően vannak a fiatal és középkorú és a fiatal és öregkorú csoportok különbségei az igazolhatósághoz közel (D I—II. $1,17 \pm 0,40$; D I—III. $-1,73 \pm 0,64$).

Az indexekben a nők egyes csoportjai közt sem volt igazolható eltérés.

Végeredményben a testmagasságot és az orrszélességet kivéve a többi általuk vizsgált kvantitatív jellegben az eredmények közös értékelése a vizsgált anyagban fenti korcsoportok között lehetséges.

Előadva a Magyar Biológiai Társaság IV. vándorgyűlésén Debrecenben 1960. május 21-én.

IRODALOM

1. MARTIN, R.: Lehrbuch der Anthropologie. III. völlig umgearbeitete und erweiterte Auflage von K. Saller, Fischer, Stuttgart 1958, p. 775. 2. SALLER, K.: Die Fehmaraner. Fischer, Jena, 1930. 3. HANNESON, 1925. Idézve Sallertől. 4. BARTUCZ, L.: Die körperlichen Merkmale des heutigen Ungartums. Ung. Jahrb. XIX. (1939), p. 182—254. 5. MALÁN, M.: Erdélyi magyarok és románok az embertan tükrében. 6. THOMA, A.: Szabolcs község ember-tani vázlata. Annales Hist.-Nat. Mus. Nat. Hung. Tom. VIII. 1957

EINIGE ANTHROPOLOGISCHE MERKMALE IN EINEM DORFE DES KOMITATS BIHAR NACH ALTERSGRUPPEN

Von

M. Malán und I. Kacsur

Die Verfasser bestimmten die Körperhöhe und mehrere Kopfmasse u. zw. die Kopflänge und Breite, Nasentiefe und Kopf-Ohrenhöhe, ausserdem den Länge-Breite und Länge-Höhe-Index, den Gesichtsindex und Nasenindex bei 240 Männern über 18 Jahre und 211 Frauen, insgesamt 451 Menschen, wobei sie das Material auf drei Altersgruppen (18 bis 40, 41 bis 64 und 65 bis x Jahre) teilten. Sie bestimmten auch die einzelnen Gruppen der berechneten Indexe.

Die Durchschnittshöhe der Männer wurde mit 164,62 cm, jene der Frauen mit 152,55 cm festgestellt. Die Ersteren fallen in die Gruppe der Mittelhöhe, die Letzteren in die Gruppe der kleinen Mittelhöhe. Die Alten (Altersgruppe III) sind sowohl im Vergleich mit den Jüngeren (Altersgruppe I) wie auch mit den Männern der mittleren Altersklasse (Altersgruppe II) von wesentlich geringerer Körperhöhe (D I—III. $6,93 \pm 1,50$ cm; D II—III. $5,12 \pm 1,43$ cm). Desgleichen gibt es auch Unterschiede zwischen den Altersgruppen der Frauen u. zw. ist der

Unterschied zwischen den Gruppen der jungen und alten Frauen (D I—III. $7,01 \pm 1,26$), sowie den Frauen mittleren und hohen Alters (D I—II. $3,49 \pm 0,98$) erheblich. Während die erwähnten Differenzen bei den Männern statistisch signifikant sind, besitzen bei den Frauen nur die Differenzen zwischen Altersklasse II. und III. sowie I. und II. Signifikanz. Unter Berücksichtigung der weiteren Unterschiede geben die Verfasser die einzelnen Daten sowohl für die Männer wie für die Frauen an. Bei den Männern geht der Unterschied in den gesamten Schädeldimensionen der Altersgruppe II. und III. nicht über das Dreifache der Fehlergrenze der Abweichungen hinaus. Zwischen den männlichen Personen jungen und mittleren, sowie hohen Alters ist nur in der Nasenbreite — infolge der breiteren Nase der Älteren — eine signifikante Differenz feststellbar (D I—II. $1,72 \pm 0,45$; D I—III. $(-2,57 \pm 0,61)$).

Betreffs der berechneten Indexe fanden die Verfasser unter den Altersgruppen keine Unterschiede.

Für die Dimensionsunterschiede der Frauen erhielten sie ein ähnliches Ergebnis, wie bei den Männern. Betreffs der Nasenbreite liegen zwischen Altersgruppe I. und II. sowie I. und III. Differenzen vor, die sich der Signifikanz nähern (D I—II. $1,17 \pm 0,40$; D I—III. $(-1,73 \pm 0,64)$).

Die Indexe wiesen auch unter den einzelnen Gruppen der Frauen keine signifikante Differenz auf.

Im Endergebnis ist — mit Ausnahme der Körperhöhe und der Nasenbreite — bei allen geprüften quantitativen Merkmalen die gemeinsame Bewertung der Ergebnisse im Untersuchungsmaterial unter den obigen Altersgruppen möglich.

